

روش های پرورش گوسفند

- در این بحث موارد زیر مطرح می شود

➤ روش های پرورش بر اساس نوع دام

1. روش پرورش گله خالص

2. پرورش آمیخته ها

3. پرورش سنتی

4. پرورش بره ها

➤ روش های پرورش بر اساس روش تغذیه

1. پرورش در مزارع

2. روش چرای آزاد

3. پرورش گوسفند به روش نیمه آزاد

4. پرورش گوسفند به روش پرواربندی

- روش پرورش گله خالص بیشتر در کشورهای پیشرفته علمی دیده می شود. در کشور ما ۱۸ ایستگاه اصلاح نژاد گوسفند و بز وجود دارد که این گله ها نیز تقریباً خالص هستند. اشکال عمده این روش ضعف ناشی از هم خونی است که باعث عوارض و نارسائی های آناتومیکی میشود و میزان سقط جنین و افراد ناقص الخلقه زیاد می شود. برای جلوگیری از این مشکل باید هر چند سال قوچ های گله را با قوچ های گله های دیگر از همین نژاد تغییر داد.

- پرورش آمیخته ممکن است به منظور ترکیب صفات برتر نژادهای مختلف باشد مثلاً نژاد گوشتی و پشمی یا تلاقی شاخ دار و دنبه دار با میش های بی شاخ و دم دراز و یا بهره گیری از هتروزیس و افزایش عملکرد نتاج،

- در روش سنتی در عین حال که اکوتیپ ها یا نژادها به صورت درونی آمیزش می کنند ولی قوچ ها ممکن است از گله های دور و نزدیک و حتی نژاد دیگر باشد و در نتیجه درجاتی از آمیخته گری وجود خواهد داشت هر چند که هدفمند نیست

- بره ها معمولا تا ۳ ماهگی با مادر هستند لیکن ممکن است زود از شیر گرفته شوند و تغذیه دستی شوند به این صورت که از هفته دوم تغذیه با یونجه و کنسانتره را شروع کرده و به تدریج تا هفته چهارم از مادر جدا می شود. ممکن است از هفته دوم با شیر خشک و یا جایگزین شیر تغذیه شده و بطور کامل جدا شود.

روش های پرورش با توجه به روش تغذیه

- **پرورش گوسفند در مزارع یا روش متراکم مزرعه ای :** گوسفند و بز در مزارع، ته چر غلات و مزارعی که برای کشت و زرع مناسب نیستند ولی پوشش گیاهی دارند نگهداری می شوند. در هر هکتار ۲۰ تا ۲۰۰ راس می توان نگهداری کرد. در ایران در روستاها و کشت و صنعت ها متداول است. چون هدف اصلی محصولات زراعی است ممکن است کشاورز کل دام خود را هم بفروشد. در این روش رکوردگیری گوسفند انجام نمی شود.
- **روش چرای آزاد یا روش گسترده یا متحرک:** تغذیه روی مراتع بوده و گله ییلاق و قشلاق می کند. بعضاً تا ۴۰۰۰ راس نیز در یک گله وجود دارد
- **روش نیمه آزاد یا چرای انتقالی با استفاده از جایگاه:** این روش در بین گوسفند داران روستایی که کمابیش به مراتع دسترسی دارند اعمال می شود. در فصل زمستان گوسفندان در آغل و با تغذیه دستی تعلیف می شوند. هنگام حرکت دادن گله ساکنین روستا گوسفندان خود را در اختیار چوپان قرار می دهند.

تغذیه در مرتع

- مرتع به همه جوامع گیاهی روی زمین بجز گیاهان یکساله ای که کشت میشوند اتلاق میشود که به مصرف خوراک دام ها میرسد. با این تعریف شامل کلیه پوشش های گیاهی چه به صورت طبیعی و چه به صورت کاشته شده می باشند. اهمیت مراتع :
- در ایران بدون استفاده از مرتع پرورش گوسفند مقرون به صرفه نیست
- مناطق مرتفع مراتعی دارد که تنها بوسیله گوسفند و بز میتواند تبدیل به مواد غذایی پروتئینی حیوانی شود
- قسمت های هوایی و زمینی علوفه نقش مهمی در حفاظت خاک و تثبیت ازت دارد
- از شتشوی خاک جلوگیری میکند

انواع مراتع

- مراتع طبیعی از رستنی های بومی پوشیده شده که با شرایط آب و هوایی سازگاری پیدا کرده اند و ظرفیت متغیری دارند
- مراتع مصنوعی با استفاده از عملیات زراعی دایر شده و میتواند یکساله و یا چند ساله باشد. در یکساله ها یکسال برای چرای دام و یکسال برای کاشت غلات می باشد
- قسمت اعظم مراتع ایران طبیعی هستند و به صورت زیر تقسیم بندی میشوند:
- مراتع بسیار فقیر نیمه صحرایی-40 میلیون هکتار
- اراضی رها شده که به صورت مرتع در آمده اند-32 میلیون هکتار
- مراتع خوب و متوسط – 8 میلیون هکتار
- مراتع آیش – 12 میلیون هکتار
- اراضی جنگلی مخروطیه- 14 میلیون هکتار

- مراتع ییلاقی

- درجه حرارت کمتر از زمین های مسطح و پایین دست است بهمین خاطر فقط در ایامی که هوا گرم و مناسب است مورد چرا قرار می گیرد (بهار و تابستان و اوایل پاییز)-رشته کوه های خراسان رضوی و شمالی – اردبیل- چهارمحال بختیاری- آذربایجان غربی و کردستان

- مراتع قشلاقی

- در دشت ها و مناطق کم ارتفاع و نسبتاً گرمتر از مناطق ییلاقی که در فصول سرد استفاده میشود . سرخس ، ترکمن صحرا، دشت گرگان ، دشت مغان، جلگه خوزستان و اطراف کویر

- مراتع میان بند

- بین مراتع ییلاقی و قشلاقی برای فصل بهار و پاییز. مراتع مجاور روستا در تمام سال استفاده میشود.

روش های چرا در مراتع

- یک سیستم چرای مناسب که حداکثر استفاده از مرتع و در بهترین مرحله رشد گیاهان مرتعی با کمترین صدمه به مراتع و دام های چراکننده که قابلیت اجرایی داشته باشد باید طراحی شود.
- دو سیستم چرا برای استفاده از مراتع قابل ذکر است:
- روش چرای مداوم یا ممتد شامل چرای مداوم مطلق و چرای مداوم نسبی که در روش نسبی قسمتی از مراتع در فصل رویش علوفه چرانیده نمیشود و یا در تمام طول شبانه روز چرانیده نمیشود و شب غذای دستی میدهند.
- روش چرای متناوب شامل چرای انتقالی و چرای نواری
- چرا ممکن است به صورت مخلوط باشد: چرای توام گوسفند، بز و گاو و چرای توام میش و بره.
- معمولاً ورود دام به مراتع در ابتدای بهار و خروج در پاییز است.

چرای انتقالی

- در این روش سطح مراتع با استفاده از فنس یا حصار به چندین قطعه تقسیم میشود. اندازه این قطعات بستگی به اندازه گله ، احتياجات آنها و تولید مرتع دارد. مزیت این روش از اعمال نامطلوب قدرت انتخابی گوسفند و غلبه گیاهان غیر خوشخوراک و مهاجم جلوگیری می کند و همچنین با تنظیم دقیق این روش از حالت های چرای مفرط یا چرای کمتر از حد مورد نیاز جلوگیری میشود.
- این روش ممکن است به صورت ساده شامل تقسیم مرتع به دو قسمت باشد و انتقال گله در فرصت مناسب و یا به همراه استفاده از آغل که معمولاً شب ها مورد استفاده قرار میگیرد.
- در ایران که هم دارای روش های سنتی پرورش گوسفند و بز هستند و هم آب و هوای سرد در بیشتر نقاطی که پرورش معمول است وجود دارد بهتر است از این روش استفاده شود.

چرای نواری

- در این حالت سطح مراتع را به چندین قطعه تقسیم می کنند پس از چرای کافی در قطعه اول به قطعه دوم و از قطعه دوم به سوم و.... انتقال داده میشود. در کشورهای پیشرفته با حصار الکتریکی این قطعه بندی ها را انجام میدهند.
- این روش مناسب کشورهایایی نظیر نیوزلند و آمریکا است که دارای مراتع خوب هستند.
- در ایران نیز ممکن است دامداران به این نتیجه رسیده باشند که چرای یک قسمت از مرتع و قرق قسمت دیگری از آن در همان زمان و سپس چراندن قسمت قرق شده و قرق کردن قسمت چرانیده شده قبلی مزایای زیادی دارد.

پس چر مزارع و پرورش روستایی

- در این سیستم گله های کوچک روستایی از پس چر مزارع استفاده نموده و در داخل آغل نگهداری میشوند. این نوع پرورش گوسفند و بز در ایران بطور گسترده دیده میشود.
- در حالیکه در گوسفند و گاو حدود 3 درصد وزن بدن ماده خشک استفاده می کنند در بز این مقدار به 5 درصد هم میرسد ولی این مقدار میتواند از گیاهان نامرغوب نظیر خار، سرشاخه های درختان و مراتع فقیرتأمین شود یعنی تنوع غذایی بیشتری از گوسفند و گاو دارد. لذا میتوان باهم نگهداری نمود. گوسفند در روی مرتع به دنبال علوفه تازه و مرغوب است ولی بز برعکس دنبال خار و خشبی است. پس به این دلیل است که گله ها هم گوسفند و هم بز باهم نگهداری می نمایند
- تعداد دام در یک هکتار وابسته به نوع دام، کیفیت مرتع، سن دام و ... دارد لیکن بطور متوسط در مراتع با پوشش متوسط 6 تا 10 راس در یک هکتار مناسب است.

پرورابندی

- پرورابندی می تواند روی مرتع و یا فضای محصور باشد.
- پرورابندی عبارت از تغذیه متعادل دام های نر جوان (کمتر از یکسال) به منظور تولید گوشت در یک مدت زمان و وزن معین. (وزن و اندازه نرها در هنگام بلوغ بیشتر از ماده ها بوده و سرعت رشد آنها نیز بیشتر است).
- این پرورابندی با تغذیه دستی دام های حذفی نظیر ماده غیر جایگزین ، نر حذفی و ماده های پیر و حذفی متفاوت است.
- در روش مرتع پرورابندی به این صورت است که بره های ۴ تا ۵ ماهه شب ها با کنسانتره تغذیه می نمایند و این بره ها در ۷ تا ۸ ماهگی به ۴۰ تا ۵۰ کیلو رسیده و آماده ذبح خواهند بود
- روش معمول این است که بره های مرتع را از سنین ۶ تا ۷ ماهگی در آغل های بسته پروار می کنند و معمولاً نیز از اوایل پاییز شروع می شود.

مزایای پرواربندی

- استفاده از حداکثر ظرفیت تولید گوشت دام ها: با کاهش دام های موجود بر روی مراتع با تغذیه مناسب یک بره با وزن ۶۰ کیلو به جای دو بره با وزن ۳۰ کیلو (تغذیه نامناسب بر روی مرتع) تولید میشود. اگر در پرورش داشتی گوسفند تعداد نتاج به ازای هر راس دام ملاک بود در اینجا حداکثر ظرفیت بالقوه دام مطرح است
- افزایش مرغوبیت گوشت: تغذیه مناسب و متعادل علاوه بر افزایش میزان رشد، کیفیت گوشت را نیز بهبود میدهد. گوشت گوسفندان لاغر در اثر وجود بافت پیوندی به جای چربی داخل عضلانی سفت تر و تیره تر است ولی بسیاری از عضلات دام های پرواری از الیاف ظریف تشکیل شده و طعم گوشت به خاطر متناسب بودن میزان چربی بافت ها ، لذیذتر است.

- **برگشت سریع سرمایه:** چون پس از ۳ تا ۴ ماه اصل سرمایه و سود حاصل دریافت میشود سرمایه گذار تمایل زیادی به پرواربندی دارد.
- **کمک به حفظ مراتع کشور:** بره هایی که به دلیل همزمان نبودن زایش فاقد رشد کافی باشند و یا بره های اول زایش که به دلیل تلف شدن مادر، عدم مصرف شیر کافی، بیماری ها وزن مناسب ندارند چوبدار خریداری و پروار می کند.

پرواربندی تجاری

- دامپرور فاقد گله داشتی بوده و بره های مورد نیاز را از واحدهای تولیدی شامل گله های عشایری و روستایی خریداری می نماید.
- دامپروران ممکن است بره ها را از اردیبهشت ماه به بعد بفروشند که در این زمان بعلت عرضه زیاد معمولاً قیمت کم است. بعضی گله دارها بره ها را تا پاییز نگه می دارند و در آن زمان که تقاضا برای پرواربندی در زمستان زیاد است می فروشند.
- معمولاً گله های عشایری نیز بره ها را در فصل بهار می فروشند چون همزمان با رویش علوفه بهاره نگهداری همزمان میش ها و بره ها مشکل است و بره ها نمی توانند گرمای دشت و کوهپایه را تحمل کنند و سبب تلفات می شود بعلاوه ممکن است به دلیل فصل شدن جفت گیری نمایند. بنابراین شیشک های نر ۱۰ تا ۱۲ ماهه را میفروشند.

شرایط موفقیت پرواربندی

1. امنیت
2. جایگاه و فضای اختصاصی: جایگاه باز و بسته بترتیب: ۰.۹ و ۱ متر مربع
3. خرید علوفه و مواد متراکم در زمان مناسب: ۸ کیلو به ازاء هر کیلوگرم افزایش وزن بدن (یونجه، شبدر، سیلو، جو و...)
4. زمان مناسب خرید دام: اگر امکان تعلیف تابستانه باشد در اول تابستان قیمت دام خیلی کم است
5. محل مناسب خرید دام: میدان دام
6. طول مدت پروار: سه ماه
7. روش فروش دام: سرپایی یا پس از کشتار(اگر سرک باشد و کشتارگاه نزدیک محل پرورش بهتر است که لاشه فروخته شود.
8. انتخاب نژاد و دام مناسب پروار: قزل ، شال ، بختیاری، افشاری و مغانی روزانه ۲۰۰ تا ۲۲۰ گرم افزایش وزن داشته و مناسب پروار هستند هر چند که مهربانی و کردی و لری نیز مناسب است. دام مناسب باید درشت اندام سالم ، دست و پای بلند و کشیده، شکم جمع و جور و فاقد افتادگی، عدم لنگش و ریختگی مو، عدم اسهال و ترشحات بینی و اطراف چشم داشته باشد و بین دام ها نیز یکنواختی باشد. بطور کلی میانگین وزن و سن ۳ کیلو و ۴-۷ ماه می باشد.